

Hemos recibido del Ayuntamiento
de Castellar de la Ribera la cantidad de una
pesetas venti-cinco
correspondientes al
real que empieza en
la fecha.

Castellar de la Ribera

6 de Febrero de 1938

Por los refugiados

Francisco Ramirez

Hemos recibido del Ayuntamiento
de Castellar de la Ribera, la cantidad
de cuatrocientas veinte pesetas con
veinte cinco centimos, correspondientes
al subsidio semanal que empieza en
el día de la fecha.

Castellar de la Ribera a 23 de
Enero del 1938

Por los refugiados
Recibi,

Francisco Ramirez

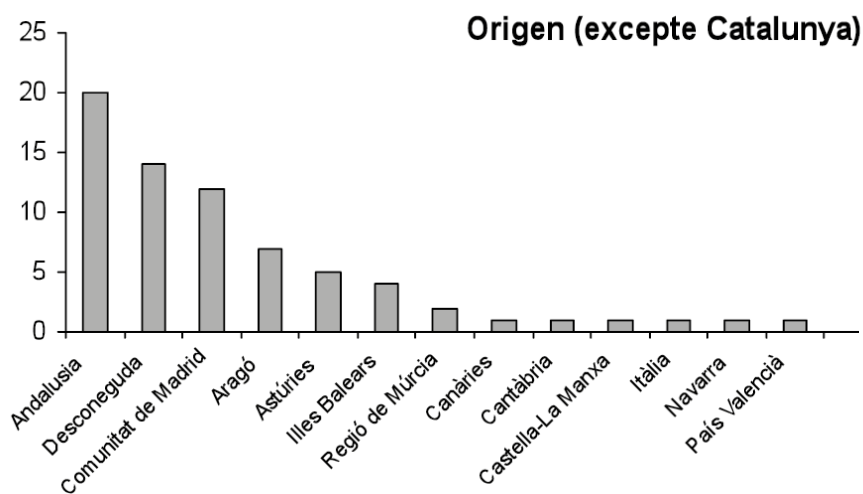
Víctimes de la guerra civil i el franquisme al Solsonès de fora de la comarca (1936-1954)

ESTHER MIRALLES I HENARES
JORDI GUIXÉ I COROMINES

En l'anterior *Oppidum* publicàvem un article que analitzava els morts del Solsonès en la guerra civil 36-39 i la postguerra¹. En aquest article estudiem amb detall les 118 persones que, essent de fora del Solsonès, van acabar aquí els seus dies. Més de la meitat d'aquestes eren civils -majoritàriament refugiats de guerra- i és molt possible que en el seu lloc d'origen encara avui no tinguin constància del seu parador.

Tipologia

Civils	64
Militars	51
Maquis	2
Desconegut	1
TOTAL	118

¹ MIRALLES, E., GUIXÉ, J. "Víctimes de la guerra civil i el franquisme al Solsonès (1936-1954)". *Oppidum* núm. 6. Solsona: Arxiu Comarcal del Solsonès, Centre d'Estudis Lacetans, 2008.

Els morts civils

El 80% de les víctimes forànies registrades durant la guerra civil al Solsonès es tracta de refugiats de guerra. La resta de morts eren persones perseguides pels revolucionaris que van refugiar-se al Solsonès i van ser mortes (7 casos, entre ells 2 eclesiàstics) i un mort provocat per l'entrada de les tropes franquistes.

Els refugiats de guerra

“Se entiende por refugiado toda persona que ha tenido que mudar de residencia, por razones de guerra, que no es desafecto al régimen y que no tiene medios inmediatos de subsistencia ni está acogida por otra de su familia o amistad”²

Al Solsonès es comptabilitzen un total de 53 refugiats morts durant la guerra civil, una xifra molt elevada que cal analitzar amb deteniment, sobretot si es té en compte que gairebé la totalitat d'aquestes morts són conseqüència de malalties diverses. La primera pregunta és: quina era la realitat dels refugiats durant la guerra civil?

Al començament de la guerra, centenars de milers de refugiats arribaren a Catalunya fugint de l'avenç de les tropes revoltades. Durant els dos primers mesos van ser acollits dins de les institucions catalanes d'assistència i socors, en famílies i en societats obres i associacions, en una situació que s'entenia de curta durada. Però amb el pas del temps la realitat s'anà imposant i el nombre de refugiats –vinguts d'Andalusia, Extremadura, Madrid i del nord...- no parava de créixer dia a dia.

A l'inici de l'any 1937 hi havia més de 300.000 persones refugiades a Catalunya de forma controlada, xifra a la que caldria sumar un important nombre de persones que eren acollides sense tràmits burocràtics per organitzacions societàries. Els centres d'acolliment estaven excedits i els proveïments es tornaven deficitaris.

A partir del primer trimestre del 37 l'escassetat de productes essencials al mercat es fa cada cop

Segell pro-refugiats.
Bas i Blasi, Martí, 1910-1966.

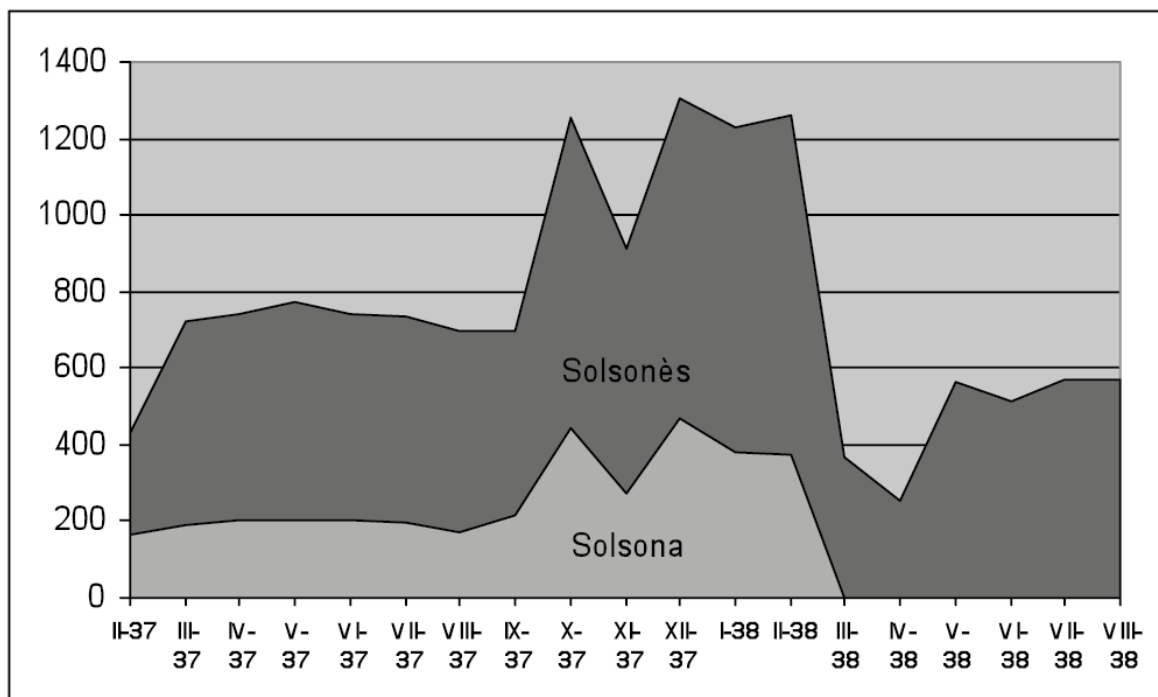
més evident; el pa, les patates, la carn comencen a ser rars a les ciutats, si bé la situació al camp és diferent. En aquest context de manca, les tensions entre la població local i els refugiats també anaven creixent. A més de l'hospitalització, els socors i l'allotjament hi havia la qüestió de l'ensenyament, amb la voluntat del govern de dotar dels mitjans necessaris per tal que els infants poguessin fer una vida normal, amb l'adequació de locals i creació de noves places escolars des de la Generalitat. A finals del 37 ja eren 700.000 persones i la saturació del sistema era total.

L'ofensiva sobre Catalunya a partir del març del 38 la va convertir en blanc constant dels bombardejos feixistes destinats a espantar la població civil, la qual fugia massivament cap a la segona línia de front. A l'interior, els centres de Cervera, Manresa, Solsona o Vic van accelerar la seva tasca de distribució per tota llur àrea d'influència. Paral·lelament des del Comissariat d'Ajut als Refugiats es doblaren les possibilitats teòriques d'acolliment de refugiats al 20% de la població dels municipis. Aquest increment es fa molt notable a la comarca del Solsonès; l'estiu del 38 el nombre de refugiats a Solsona és del 21% i a Riner, del 48%, majoritàriament concentrats al Miracle.³

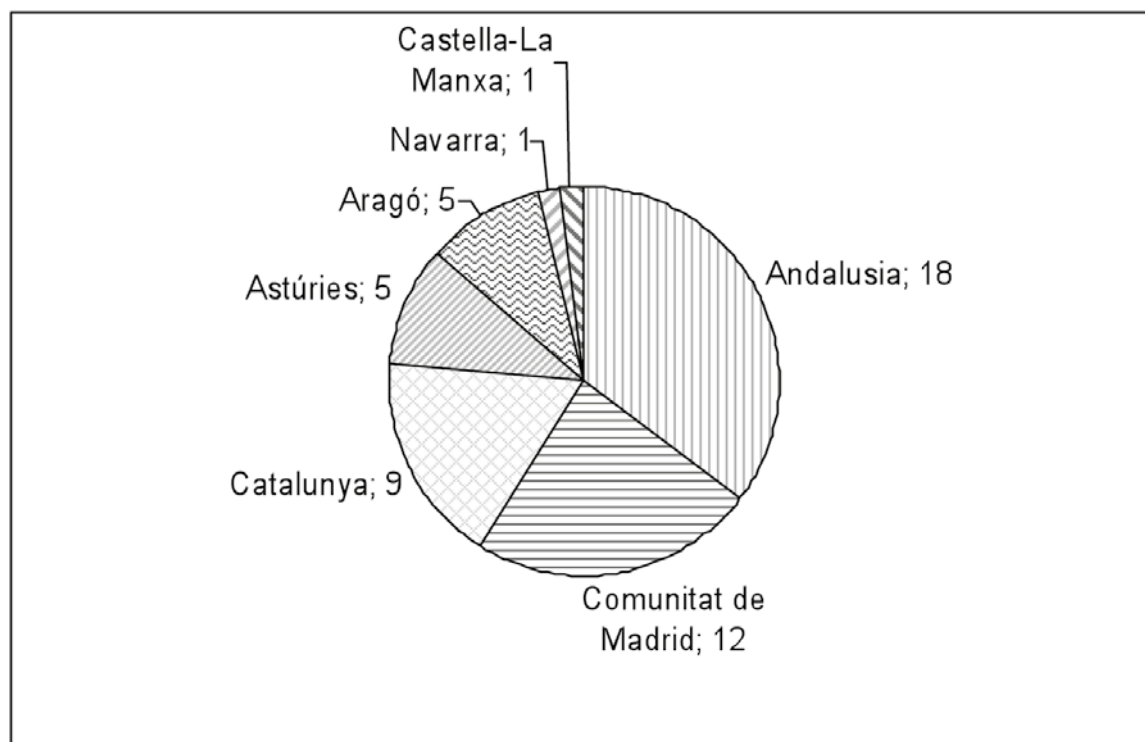
² Gazeta de la República. Decret d'1 d'abril de 1937. Citat a Clavijo Ledesma, Julio. *La política sobre la població refugiada durant la Guerra Civil 1936-1939*. P. 44. Tesi doctoral inèdita disponible a <http://www.tdx.cat/TDX-0416104-095119>

³ Calculat sobre la base de població de l'any 1936.

Evolució del nombre de refugiats registrats al Solsonès al llarg de la guerra⁴.

Procedència dels refugiats morts (per comunitats)

⁴ Elaboració pròpia a partir de dades de Clavijo, J. Op. Cit. pp. 502-524.

Què els va matar

Les condicions sanitàries dels evacuats va ser des del primer moment una de les preocupacions principals de les institucions d'acolliment: la por a les epidèmies, la lluita contra la tuberculosi, les vacunacions contra el tifus i la verola, l'atenció dels malalts... Esgotats pel viatge, en una situació de precarietat alimentària, d'amuntegament i de males condicions higièniques, el sistema immunitari dels refugiats –la meitat dels quals eren nens a finals del 38– es trobava molt debilitat. En aquest context, les malalties infecto-contagioses hi tenien una incidència molt elevada i també provocaven una mortalitat molt per sobre de l'habitual. Al Solsonès, de les 53 víctimes mortals registrades entre els refugiats, 3

es deuen als bombardeigs del juny del 38, de 2 no se'n tenen dades i les altres 48 van ser degudes a diferents malalties que no van tenir pràcticament impacte en la població local.

En aquest gràfic es pot observar el pic de mortalitat de la primavera de 1937. Aquest pic és degut a un brot de xarampió i de broncopneumònia que afecta majoritàriament infants petits. La resta de l'any la broncopneumònia continua fent estralls entre la població refugiada, junt amb d'altres malalties contagioses. Com es pot observar en el següent gràfic, el grup que va presentar major mortalitat és el d'infants menors de cinc anys, un grup habitualment molt vulnerable en les situacions de conflicte.

Organització de l'ajut i l'assistència als refugiats a Solsona⁵

Comitè Comarcal d'Ajut als Refugiats: Solsona

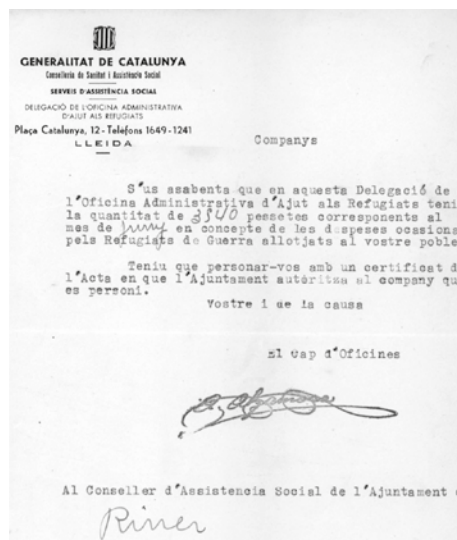
Hospitals i centres d'assistència: Hospital Comarcal i casa de Maternitat, provisionalment hospitals de Lleida

Refugis: Solsona, Riner, Navès

Refugis provisionals i albergs: Clariana de Cardener, Lladurs

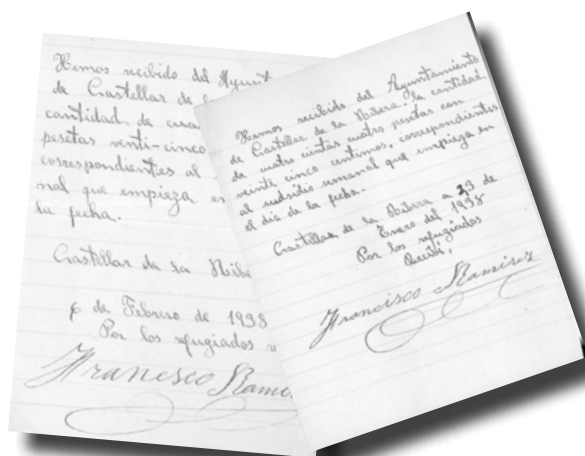
Colònies escolars / infantils: Riner (el Miracle), Solsona

Escoles del CENU: Clariana de Cardener, Solsona.

Carta adreçada a l'ajuntament de Riner en que es comunica l'import assignat pels refugiats allotjats al poble, 3.540 pesetes (la carta està datada del mes de juny, probablement de l'any 38).

Procedència: Assistència als refugiats. Fons Aj. de Riner. A-1-322. ACS (Arxiu Comarcal del Solsonès).

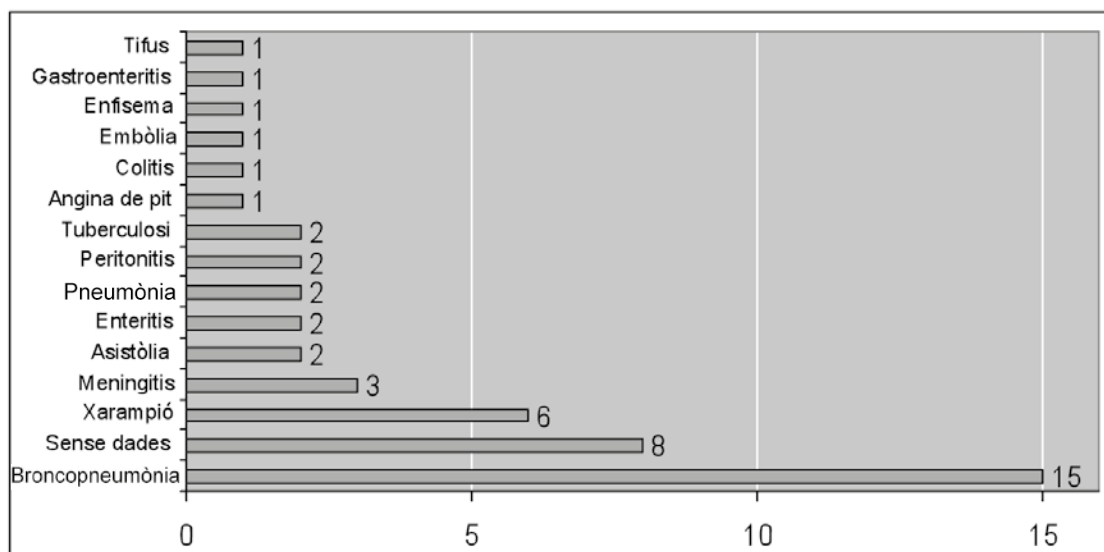

Rebutts del subsidi setmanal dels refugiats de Castellar de la Ribera. 1938.

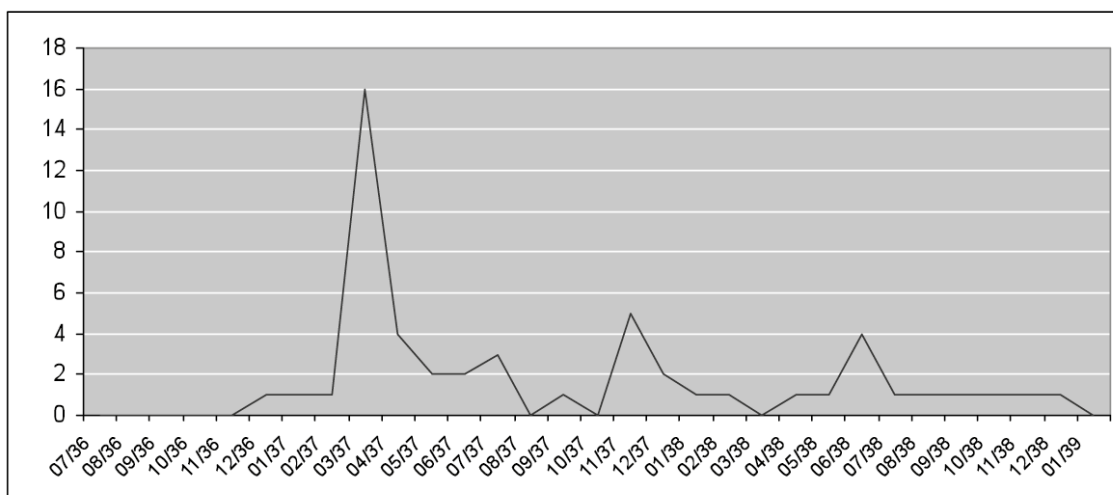
Procedència: Correspondència sobre assistència als refugiats. Fons Aj. de Castellar de la Ribera. A-1-227. ACS.

5 Serrallonga i Urquidí, J. *Refugiats i desplaçats dins la Catalunya en guerra (1936-1939)*. Barcelona: Ed. Base, 2004. p. 258.

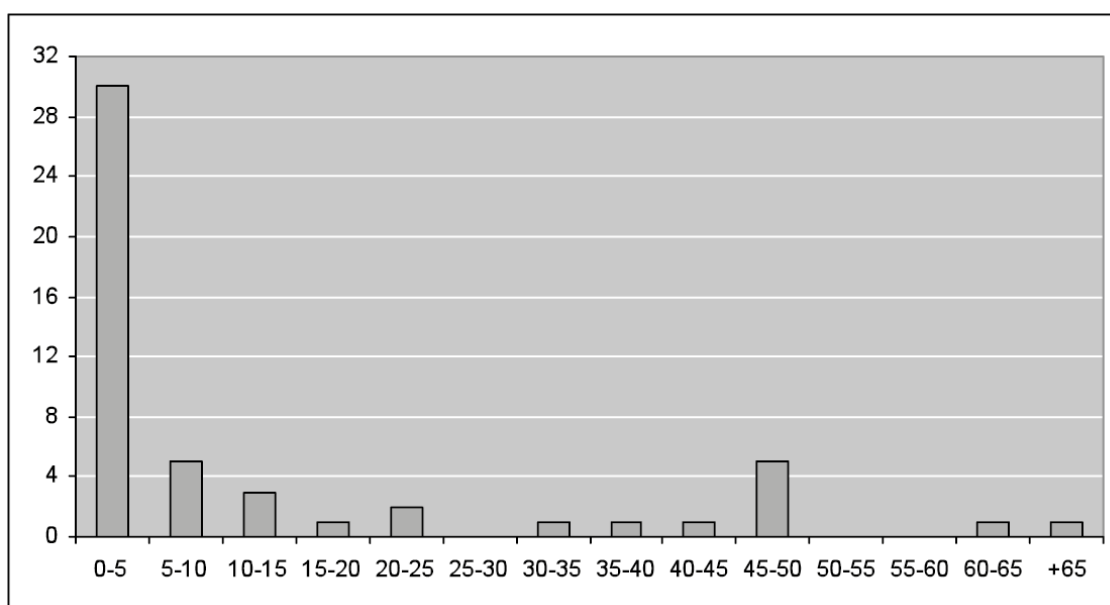
Tipus i incidència de malalties entre els refugiats morts.

Evolució del nombre de víctimes entre els refugiats al llarg de la guerra

Incidència de la mortalitat per grups d'edat

Víctimes civils a la postguerra.

Un cop finalitzada la guerra es documenten encara 5 víctimes més entre la població civil. De dues no hi ha prou dades per esclarir-ne la causa, però de les altres tres, sí. La repressió és directament responsable de la mort d'un veí d'Ogern, J. Bartoló Angrill, a qui els seus fills van veure desaparèixer un dia de casa per no tornar a saber-ne mai res més fins l'any 2008, quan van trobar el seu nom entre el llistat de víctimes que el Centre d'Estudis Lacetans tenia documentades. Havia estat mort per la guàrdia civil a la presó de Solsona. Les darreres dues víctimes civils tenen lloc l'any 48, quan van ser morts al barranc de Vilamala (Guixers) dos maquis, ambdós d'origen andalús.

Morts militars

Al Solsonès es documenten un total de 51 morts militars que no eren de la comarca. En el següent quadre es presenta la seva tipologia.

Soldats republicans	21
Presoners del Batalló disciplinari	17
Soldats franquistes	8
Emboscats	4
Sense dades	1
TOTAL	51

Combatents

Dels 31 militars morts, 8 pertanyen a les tropes franquistes. Tenien entre 18 i 22 anys i eren de llocs diversos de l'estat (Múrcia, Cantàbria, Canàries, Aragó) i també de Catalunya (comarca de la Noguera). Van morir entre el 21 de gener i el 8 de febrer, amb el pas de les tropes franquistes al Solsonès. En canvi en les files republicanes les 21 víctimes mortals es deuen primordialment a la presència al Solsonès de diversos hospitals de sang on eren evacuats els soldats ferits al front. La mortalitat més elevada es registra a partir del maig del 38 a l'Hospital de Sang de Solsona, "Clínica de Recuperables de l'11è cos d'exèrcit", i en menor mesura a l'hospital del Miracle. Les causes principals són malalties diverses i ferides.

També cal destacar una víctima del bombardeig

de Solsona el juny del 38 i un mort de difícil identificació, un soldat que abans de morir es va identificar amb el nom d'Antonio Martínez, però la documentació que portava a sobre era la de Manuel Pérez.

Cossos als que pertanyien les víctimes militars

16è Batalló d'obres i fortificacions
Soldat Companyia de Carreteres núm. 7
Brigada mixta 137, batalló 545
Soldat Brigada mixta 141, 562 Batalló, companyia 1a
Divisió 32, brigada mixta 141, batalló 563, companyia rep. 3a
Brigada mixta 62, 4art batalló companyia rep. 3a
3er Batalló d'obres i fortificacions, 3er sector
Brigada mixta 119, batalló 4art
Caporal Divisió 32, brigada mixta 142, companyia 1a
9è batalló d'obres i fortificacions, companyia rep. 2a
Brigada mixta 141, 564 Batalló de transmissions
Soldat Divisió 32, brigada mixta 137, companyia 1a, 545 Batalló d'Ametralladores
Sergent brigada mixta 176 (11 Bg de Santander), batalló 702, companyia republicana 1a
Companyia republicana 1a
Brigada mixta 95, 11è batalló, companyia rep. 1a

No hi ha registres del suposats soldats republicans que van ser afusellats, segons declaracions de J. Serra Forn, a l'entrada de les tropes a Solsona: "Segons que conta ell, aquella entrada es va resoldre amb tres morts i tretze afusellaments duts a terme l'endemà mateix"⁶, però cal fer constar l'existència d'algunes fosses comunes on van ser enterrats soldats republicans anònims. En tenim constància, per testimonis, de dues a Castellar de la Ribera on sembla que hi haurien enterrat nombrosos cossos de soldats republicans que no van fugir, potser amb l'esperança de lliurar-se als enemics com a presoners de guerra i van ser morts. D'aquesta manera representaven una càrrega menys feixuga.

6 CLOTET, N. *Solsonins*. Solsona: Ed. Grata, 1994. p. 39.

A la foto, una de les dues entrades formigonades del refugi que van excavar els presoners del Batalló Disciplinari de Clariana de Cardener.

Presoners del Batalló Disciplinari

Els batallons disciplinaris van ser creats per fer complir les penes que s'imposaven dintre de l'àmbit de la jurisdicció militar. Delictes com la no presentació a files o l'abandonament de posicions al front podien implicar penes que anaven des d'un temps d'internament en batallons disciplinaris fins a l'execució.

Un dels batallons disciplinaris de l'Exèrcit de l'Est era el de Clariana de Cardener, o batalló disciplinari número 5. A prop de la carretera de Manresa a Solsona, la C-55, vora la urbanització residencial *El Pi de Sant Just*, es troba el mas de Can Joval. És en aquest mas, avui casa de colònies i centre educatiu, on es va establir la comandància del **Batalló Disciplinari núm. 5 de l'Exèrcit de l'Est**. Els presos s'allotjaven en barracons en un dels camps de la casa. Les condicions de vida i de treball eren molt dures i la mortalitat va ser elevada, sobretot tenint en compte la curta permanència del batalló disciplinari, que es va instal·lar a finals de la primavera del 38 i es va desallotjar a començaments del 39. Al llarg d'aquests mesos es compatibilitzen 17 víctimes mortals. Tenien edats compreses entre els 24 i els 57 anys, majoritàriament eren de Catalunya, però també n'hi havia quatre de les Illes Balears i un de Madrid. Les causes

de la mort tenen a veure amb les males condicions higiènico-sanitàries (disenteria, tifus) i també amb afusellaments realitzats pels guàrdies del camp i els maltractes infringits als presoners.

Emboscats

Molts joves no van voler presentar-se a files i es van amagar al bosc. Els guàrdies realitzaven batudes a la seva recerca, algunes de les quals acabaven amb corredisses, trets, arrestos o morts. Al Solsonès es registren 4 emboscats vinguts de fora de la comarca que van perdre aquí la seva vida, tres d'ells entre finals del 38 i començaments del 39 -víctimes d'aquestes batudes- i el quart possiblement a causa d'un accident. Tots aquests joves eren de comarques veïnes: el Bages, l'Alt Urgell, l'Anoia i el Berguedà.

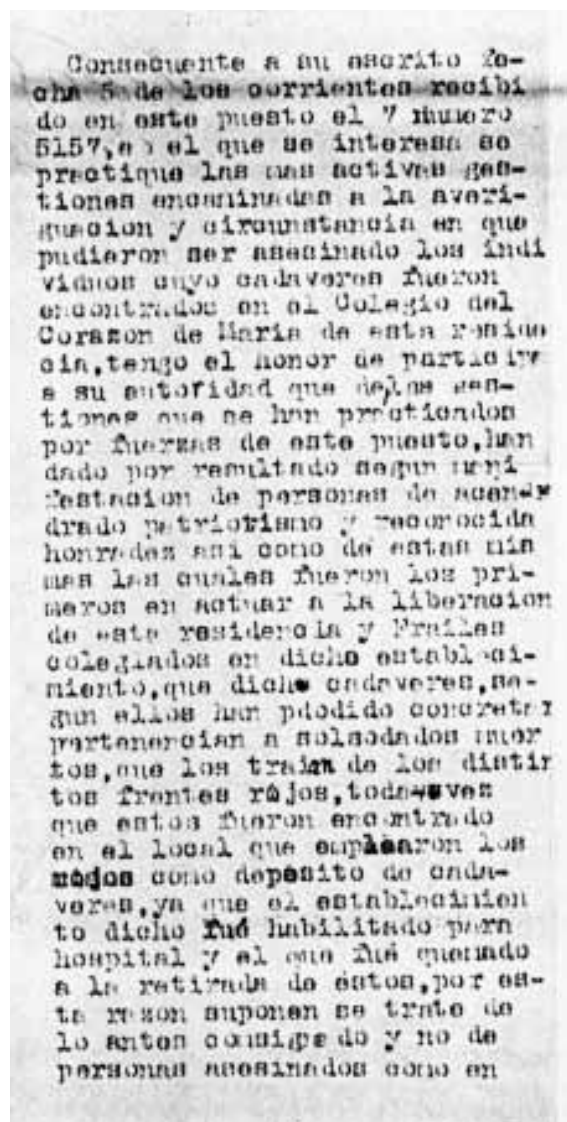
Els morts del convent dels Claretians

Durant la postguerra es va assentar en la memòria solsonina la versió oficial sobre l'incendi del convent dels claretians i els morts trobats a dintre: el foc havia estat provocat "pels rojos", que havien cremat vius vuit malalts (se n'havia parlat de quinze), els cossos dels quals, efectivament, van ser trobats calcinats a l'interior de l'edifici. La documentació consultada

de la Causa General aporta una mica de llum sobre aquest episodi fosc:

“Consecuente a su escrito fecha 5 de los corrientes recibido en este puesto el 7 número 5157, en el que se interesa se practique las más activas gestiones encaminadas a la averiguación y circunstancia en que pudieron ser asesinados los individuos cuyos cadáveres fueron encontrados en el Colegio Corazón de Maria de esta residencia tengo el honor de participar a su autoridad que de las gestiones que se han practicado por fuerzas de este puesto han dado por resultado según manifestación de personas de acendrado patriotismo y reconocida honradez así como de estas mismas las cuales fueron los primeros a actuar a la liberación de esta residencia y frailes colegiados en dicho establecimiento, **que dichos cadáveres, según ellos han podido concretar, pertenecían a soldados muertos, que los traían de los distintos frentes rojos, toda vez que estos fueron encontrados en el local que emplearon como depósito de cadáveres, ya que el establecimiento dicho fue habilitado para hospital** y el que fue quemado a la retirada de éstos, por esta razón suponen se trate de lo antes consignado y no de personas asesinadas como en principio se dijo, no obstante lo anterior expresado se continúan las más activas gestiones: caso de tratarse de personal asesinado se dará oportuna cuenta. Dios guarde a V. muchos años. Solsona, 11 d’agost de 1943. El comandante del puesto. Al fiscal instructor de Causa General de la provincia.”⁷

En contra de la versió oficial, l’única que es va imposar i alimentar al llarg dels anys i fins als nostres dies, els cadàvers calcinats que van ser trobats als Caputxins, després del seu incendi, i que van ser llarg temps atribuïts a “la barbàrie roja”, eren en realitat morts que es guardaven allà perquè aquest espai havia estat destinat a dipòsit de cadàvers, i com a tal aplegava els cossos sense vida dels combatents,

la identitat dels quals continua sent una incògnita. Potser estaven ja inscrits com a morts en el registre civil de Solsona, potser el seu nom, com el de tants altres combatents, s’ha perdut per sempre en l’oblit i el desconeixement en què va viure el país tant de temps, oblit i desconeixement que intentem combatre des d’aquestes pàgines tot esperant contribuir amb honestedat i rigor al restabliment de la memòria de les víctimes del conflicte.

7 Pobles de Lleida: Solsona. Lligall 1466-26. Causa General. Archivo Histórico Nacional.

Enterraments i fosses comunes

L'estudi del cost humà de la guerra civil al Solsonès ens ha proporcionat també noves dades sobre els llocs on van ser enterrades les víctimes de fora de la comarca: la majoria, en fosses comunes als cementiris locals i d'altres, fonamentalment soldats morts en escaramusses de retirada, com a Castellar de la Ribera- foren enterrats en camps o marges sense haver deixat cap resta d'identificació personal.

A causa de l'evolució geoestratègica de la guerra, la tipologia d'enterraments comuns a Catalunya i al Solsonès és múltiple. A d'altres indrets de l'estat espanyol, que varen ser ocupats els primers dies de la rebel·lió militar, la repressió de militars i falangistes contra la població civil fou la més gran de la història. Al Bierzo, Extremadura, Terol, Burgos, Andalusia i un llarg etc., s'han localitzat moltes fosses de repressió allunyades de cementiris i nuclis urbans amb cossos de civils –homes, dones i infants- massacrats directament in situ¹. Els estudis més actuals calculen en uns 140.000 els morts per repressió a la rereguarda franquista, als quals se'ls hauria d'afegir uns 40.000 afusellats durant el franquisme per la repressió d'Estat mitjançant Consells de Guerra sumaríssims. Recordem que la repressió a la rereguarda republicana es xifra en unes 50.000 víctimes – essent identificades les 38.563 a través de l'auto judicial franquista titulat Causa General- dels quals 7000 eren religiosos. Xifres que els estudis acadèmics més actuals, les administracions (com és el cas de l'estudi del Cost Humà que fa anys ha emprès la Generalitat de Catalunya) i la tasca de les associacions de recuperació de memòria històrica estan millorant².

En canvi, la tipologia de fosses a casa nostra podria ser àmpliament i sintèticament anomenada com “fosses de rereguarda”. La majoria són de soldats morts als fronts de batalla, o morts a la rereguarda, en hospitals de campanya. Les fosses de població

civil, són de refugiats de guerra provinents de la resta de l'Estat espanyol que eren enterrats en les fosses comunes dels cementiris municipals reaprofitades, de nova excavació o destinades a indigents o altres. A Catalunya, les fosses de repressió es donaren als indrets, com el Pallars, que foren ocupats des de l'abril de 1938, un any abans de la fi de la guerra. L'estabilització perllongada del front, sumada a l'ocupació franquista i a la capacitat repressora dels caps militars –en aquest cas el coronel amb rang de general Sagardía- van generalitzar ajusticiaments arbitraris en cunetes o marges rurals de civils massacrats.

El mapa d'enterraments i fosses comunes de la guerra civil al Solsonès que presentem a continuació ens apropa a la localització de les víctimes, soldats i refugiats de guerra. Molts d'ells nens i ancians que fugint del front o de la repressió franquista a les seves terres castellanes, andaluses o aragoneses, trobaren la mort als nostres municipis del Solsonès.

Podem establir una tipologia d'enterraments comuns a la comarca durant la Guerra Civil. En primer lloc, les **fosses confirmades i documentades** mitjançant documentació contrastada, bàsicament el registre civil de defuncions i els llibres d'enterraments municipals. Les hem dividit en civils i militars:

Fosses de civils

1. De refugiats de guerra. Com ja hem esmentat, homes, dones, infants i ancians que arribaren a les darreres comarques de rereguarda, com el Solsonès, en molts casos molt debilitats i hi trobaren la mort. Hi ha nombrosos infants víctimes de malalties contagioses. N'hem documentat enterrats als cementiris de **Solsona, Riner, Su, el Miracle i Sant Llorenç de Morunys**.

Fosses de militars

2. De soldats provinents del front; es guarien als hospitals de rereguarda, coneguts com Hospitals de Sang que s'establiren per ingressar els combatents

1 Cal destacar la tasca de la “Asociación de Recuperación de la Memoria Histórica”, que fou la pionera en excavar científicament i professional les fosses de la repressió arreu de l'Estat. Fins setembre de 2008, s'havien exhumat i recuperat 2317 cossos.

2 Veure AAVV, Santos Julia, Julian Casanovas, (y otros), *Víctimas de la guerra civil*, Ed Temas de Hoy, Madrid, 1999. El 22 de setembre de 2008, el jutge de l'Audiència Nacional, Baltasar Garzón va recollir un llistat sobre persones desaparegudes a Espanya durant la guerra civil i la dictadura. Informació recollida d'Ajuntaments, d'Associacions de recuperació de la memòria i de les Comunitats autònomes amb un total de 143.353. Llistats que sense una recerca rigorosa a nivell estatal no es podran validar, bo i que ens donen unes xifres aproximades de la magnitud de desapareguts.

republicans del front del Segre al Solsonès. Els hospitals més importants eren els de Solsona i Riner. La majoria de fosses comunes de soldats les trobem localitzades als **cementiris de Solsona, Riner, Hortonedà** i també a **Llobera** on hi ha com a mínim un soldat mort i enterrat.

3. De presoners del Batalló Disciplinari de Clariana de Cardener. Els morts eren enterrats a **Hortonedà, Clariana de Cardener i Sant Just Joval**³.

4. Dintre d'aquest apartat de fosses confirmades hem de fer referència a un quart grup: els soldats republicans enterrats **fora dels cementiris**; en el context de la retirada del 39 alguns soldats republicans van ser abatuts per unitats de tropes franquistes sense ganes de fer presoners. La impossibilitat de trobar la documentació necessària per identificar-los els fa soldats anònims per sempre més. Només la memòria oral i vagues referències bibliogràfiques permeten la localització d'aquestes fosses. És el cas de la fossa del terme de la Parròquia de Ginestar a Castellar de la Ribera, la qual contindria un nombre no inferior a 8 cadàvers.

En segon lloc hem de parlar de les “fosses no confirmades”. Localitzades a través de testimonis indirectes, no han pogut estar documentades. És el cas de la fossa d'un altre soldat enterrat al costat de la Casanova de Clarà i la de tres soldats republicans en un camp proper a Casagolda, també a Clarà.

Fosses del franquisme

La pau no arribà després de la guerra; el règim franquista omplí presons i també fosses comunes, per tant en parlar de fosses no podem deixar de banda la fossa comuna republicana del cementiri de Lleida on reposen les restes dels afusellats pel règim franquista, molts d'ells oblidats durant més de setanta anys, tant per la memòria col·lectiva com per la familiar. La dignificació dels afusellats pel franquisme a Lleida és un projecte pendent⁴ -desconcerta el fet que molts

pocs noms han estat dignificats pels familiars dels morts- i en algunes comarques, com el Solsonès, no existeix cap placa de record, malgrat que llurs noms són coneguts i els processos sumariíssims han estat documentats suficientment⁵.

Finalment, dintre dels morts per la repressió de la dictadura franquista que van anar a parar a fosses comunes al Solsonès solament hi ha registrats dos casos: es tracta de maquis resistents durant els primers anys de la dictadura que van ser morts a resultes de la seva topada amb la guàrdia civil en un parell d'indrets de muntanya: un grup de tres maquis, no documentat, que segons testimoni d'un veí d'Odèn varen ser morts i llançats a un barranc de Serraseca (Cambrils)⁶ i dos resistents que sí tenim documentats que van ser morts en un enfrontament al barranc de Vilamala i van ser enterrats al cementiri de Sant Llorenç de Morunys.

Llei de fosses

Aquest primer mapa de fosses al Solsonès també incorpora dades a l'estudi que impulsa el Memorial Democràtic sobre fosses comunes i persones desaparegudes emparat per la nova llei sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, coneguda com la “Llei de Fosses”⁷. La Llei té l'origen en una moció del Parlament de Catalunya que instava al Govern a: *“culminar el mapa de tots els llocs on hi ha fosses comunes a Catalunya, elaborar un cens de les persones desaparegudes durant la guerra civil i la postguerra que pugin estar enterrades de manera irregular o en fosses comunes, preveure els mitjans materials i personals necessaris per rescatar i classificar les restes humanes, dura a terme els treballs de recuperació i dignificar les fosses comunes localitzades perquè les noves generacions puguin mantenir viva una part de llur memòria”*⁸.

La llei pionera i única a l'Estat espanyol fou

3 Miralles, E. “El Batalló Disciplinari núm. 5 de Clariana de Cardener”. Inèdit.

4 El projecte de dignificació de la fossa comuna dels afusellats pel franquisme a la província de Lleida s'ha pogut endegar gràcies a la iniciativa de la Universitat de Lleida, especialment la professora Conxita Mir, a l'equip d'Espais de Memòria del Memorial Democràtic i a la Paeria de Lleida.

5 El Servei de Documentació sobre la guerra civil i el franquisme creat mitjançant un conveni signat entre el Centre d'Estudis Lacetans i l'Arxiu Comarcal del Solsonès disposa, entre d'altra documentació, dels més de 100 consells de guerra que es van obrir al Solsonès, entre ells, els 22 que van acabar amb penes de mort.

6 Entrevista amb Joan Orrit del Montnou, abril de 2006.

7 LLEI 10/2009, del 30 de juny (impulsada per la Direcció General de la Memòria Democràtica) *sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista*, Barcelona, Generalitat de Catalunya març de 2008.

8 Parlament de Catalunya, Moció 217/VI, aprovada en el Ple del 27 de març de 2003.

aprovada el mes de juny de 2009 pel Parlament de Catalunya per una àmplia majoria i fixava clarament quins eren els seus objectius:

“...l'objectiu principal i prioritari d'aquesta llei és localitzar i, si escau, recuperar i identificar les restes de les persones, tant civils com militars, que van desaparèixer i de les que van ésser executades i enterrades en fosses comunes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, per a reconèixer-ne la dignitat amb independència de les opcions ideològiques, personals o de consciència que els van fer víctimes de la repressió. Per acomplir aquest objectiu, escau crear el marc jurídic i els mecanismes necessaris per a localitzar i identificar les persones desaparegudes: entre altres, un cens de persones desaparegudes, mapes de fosses i mesures per a senyalitzar i dignificar espais. La Llei també reconeix el dret dels familiars de les persones desaparegudes a instar-ne la recuperació de les restes i a disposar-ne la destinació. D'aquesta manera, la Llei fa efectiu el dret de la societat a conèixer la veritat dels fets del passat, per dura que sigui, i les circumstàncies en les quals es van produir les desaparicions i es van cometre les vulneracions dels drets humans durant la Guerra Civil i la postguerra, i contribueix així a la reparació del dolor de les víctimes”.

L'article 1 de la llei fixa més concretament l'objecte d'aquesta llei i incideix en la senyalització del lloc de l'enterrament i la seva recuperació com a espai de memòria:

L'objecte d'aquesta llei és:

a) Localitzar les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista per a reconèixer-ne la dignitat i fer efectius els drets de llurs familiars a obtenir informació sobre llur destí i, si escau, a recuperar-ne i a identificar-ne les restes.

b) Senyalitzar i dignificar els llocs dels enterraments i recuperar-los com a espais de memòria.

c) Satisfer el dret de la societat a conèixer la veritat dels fets esdevinguts durant la Guerra Civil i la dictadura franquista i les circumstàncies en què, durant aquest període, es van produir desaparicions

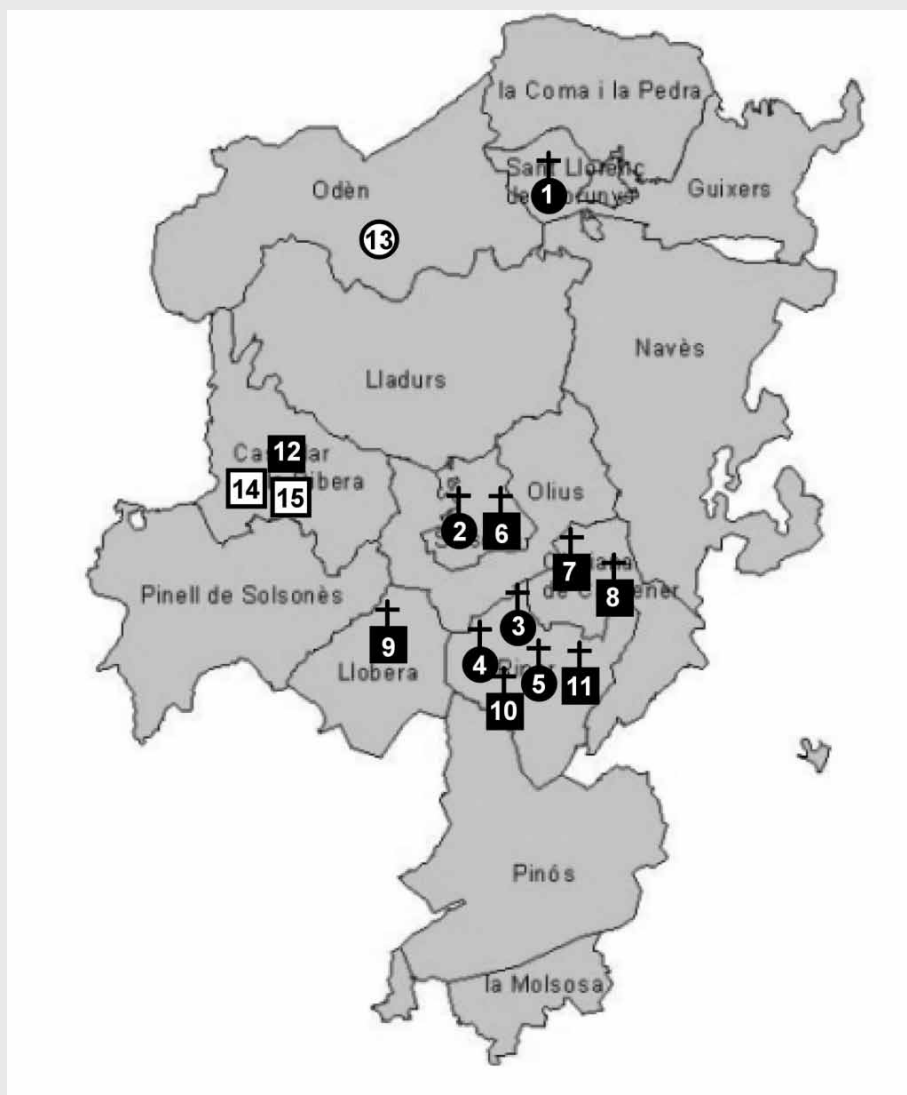
de persones i es van cometre vulneracions dels drets humans.

El reconeixement privat i familiar del dret de localitzar i exhumar les víctimes desaparegudes identificades o identificables, prèvia regulació administrativa, es complementa amb l'actuació pública de dignificació de l'espai d'enterrament o de dol. Així doncs, les actuacions referides inclouen la senyalització del lloc on es van esdevenir els fets i la seva recuperació com a espai de memòria, i l'estudi i la divulgació dels fets socials i històrics associats a la desaparició, defensant el dret col·lectiu al coneixement i a la memòria.

La necessària dignificació de les víctimes passa perquè deixin de ser anònimes a la història i a la memòria col·lectiva. Les possibles actuacions de senyalització i dignificació de l'espai públic, o la creació de bases de dades exhaustives, converteixen a tota la societat democràtica en destinatària de l'acció i no solament la reparació íntima i familiar de la víctima.

Per això, des del Centre d'Estudis Lacetans hem aprofundit en la recerca del Cost humà de la guerra civil, per poder conèixer el màxim nombre de víctimes desaparegudes enterrades irregularment i difondre-ho en diferents àmbits públics a l'abast de tothom. Aquesta primera labor, afecta a tots els noms: a soldats de la guerra, refugiats de tot Espanya, desapareguts, morts al front i tots els civils represaliats. Una actuació que es complementa amb la creació de bases de dades informatitzades i públiques –a través de la creació de pàgines web- com a eina de localització per als familiars i de difusió, recerca i coneixement per a la resta⁹. En aquest sentit tant les dades d'aquest article, com les de l'anterior *Oppidum* sobre els morts naturals del Solsonès i aquest primer mapa de fosses es poden consultar ja a la pàgina web del Centre d'Estudis Lacetans: www.lacetans.org/memoria i s'actualitzaran a mesura que les recerques treguin noves dades a la llum, ajudant d'aquesta manera a escriure una pàgina de la història de la comarca que resta pendent des de fa ja massa temps.

⁹ Algunes webs com *Tots els noms*, realitzada per l'Institut d'Estudis Penedesencs; *Morts per la guerra civil a la Segarra*, realitzada per la fundació Jordi Cases i Llevot; la de l'Ajuntament d'Alpicat, realitzada pel Servei d'Història i Documentació de la Universitat de Lleida; la del *Centre d'Estudis Lacetans*, realitzada pel Centre d'Estudis Lacetans, la de *Tarrega1939*, realitzada pel Museu Comarcal d'Urgell; *Memoria.cat*, realitzada per Joaquim Aloy i altres, han rebut la col·laboració i finançament de la Direcció General de la Memòria Democràtica que, juntament amb el Cens de persones desaparegudes, de la mateixa Direcció General i el Projecte de la Generalitat del *Cost Humà de la Guerra Civil a Catalunya*, han estat eines per ajudar a la localització de centenars de familiars desapareguts durant la Guerra Civil i la postguerra. Aquestes són les seves adreces i referències: www.memoria.cat; www.totselsnoms.org; www.alpicat.cat/historiaguerracivil/victimes; <http://www.mailxxi.com/guerracivil/index.htm>; www.tarrega1939.cat; www.lacetans.org; http://www10.gencat.cat/drep/AppJava/cat/ambits/Memorial/Desapareguts_Fosses/fosses.jsp

Elaboració: Esther Miralles a partir de dades de l'estudi del cost humà de la guerra civil al Solsonès realitzat per Jordi Guixé i Esther Miralles.

Mapa de fosses del Solsonès*

† Fossa dintre de cementiri

Confirmades

● Civils:

1. Cementiri de Sant Llorenç de Morunys
2. Cementiri de Solsona
3. Cementiri de Riner
4. Cementiri del Miracle
5. Cementiri de Su

■ Militars:

6. Cementiri de Solsona
7. Cementiri de Sant Just Joval
8. Cementiri de Clariana de Cardener
9. Cementiri de Llobera
10. Cementiri del Miracle
11. Cementiri de Riner
12. Terme de la parròquia de Sant Joan de Ginestar

No confirmades

○ Civils (maquis)

13. Barranc de Serra-seca

□ Militars:

14. Voltants de la Casanova de Clarà
15. Camp de Casagolda

* No es coneix amb exactitud si els morts enterrats en fosses comunes a dintre dels cementiris ocupen una o més fosses.

LLISTAT DE MORTS¹

CIVILS

Nom	1er cognom	2n cognom	Edat	Municipi origen	Comunitat Origen	Municipi veïnatge	Comunitat veïnatge	Condicció civil*	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort genèrica	Causa mort específica
Josep	Vidal	Balcells	28	Santa Coloma de Queralt	Catalunya	Santa Coloma de Queralt	Catalunya	Eclesiàstic/a	Violència revolucionària i repressió rera guarda	Navès	22/08/1936	Ferides	Ferides arma de foc
Joan	Bartoló	Angrill	39	Bassella	Catalunya	Bassella	Catalunya	Presoner/a	Repressió franquista	Solsona	03/05/1940	Ferides	Ferides arma de foc
Àngela	Janou	Macarany	17	Manresa	Catalunya	Manresa	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	28/07/1937	Malaltia	Asistòlia
Angel	Moreno	Sanllorente	1	Barcelona	Catalunya	Barcelona	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	05/07/1938	Malaltia	Gastroenteritis
Dolores	Torres	Chipres	40	Espluga de Francolí	Catalunya	Espluga de Francolí	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	21/12/1938	Malaltia	Tífus o febre tifoide
Josep Maria	Llaborí	Arquer	47	Mataró	Catalunya	Sallent	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona		Malaltia	
Manel	Sisó	Torruella	6	Lleida	Catalunya	Lleida	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	09/09/1938	Malaltia	Meningitis
Joan	Pujol	Pous	47	Sabadell	Catalunya	Sabadell	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	06/09/1937	Malaltia	Asistòlia
Francisco	Ramos	Rodríguez		Lubrin	Andalusia	Lubrin	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	28/11/1937	Malaltia	Broncopneumònia
José	Gámez	Gimenez	60	Jimena de la Frontera	Andalusia	Jimena de la Frontera	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	01/03/1937	Malaltia	
Ana	Prado	Martínez	10	Almodóvar del Río	Andalusia	Almodóvar del Río	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	27/12/1936	Malaltia	Broncopneumònia
Fernando	Cuesta	Roche	2	Almodóvar del Río	Andalusia	Almodóvar del Río	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	06/01/1937	Malaltia	Enteritis
Miguel	Fernández	Rodríguez	6		Andalusia		Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	05/04/1937	Malaltia	Emfisema
Teresa	Martínez	Muñoz	1	Villaviciosa de Córdoba	Andalusia	Villaviciosa de Córdoba	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	27/11/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Juan	Dorca	Molina	9	Alhama de Granada	Andalusia	Alhama de Granada	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	08/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Angela	Hernández	Gallego	1	Motril	Andalusia	Motril	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	14/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia

¹ Per a més informació, consulteu la pàgina web del Centre d'Estudis Lacetans (<http://www.lacetans.org/memoria/>) on hi ha la fitxa completa de cadascuna d'aquestes persones.

Nom	1er cognom	2n cognom	Edat	Municipi origen	Comunitat Origen	Municipi veínatge	Comunitat veínatge	Condicció civil*	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort genèrica	Causa mort específica
Pura	Tobar	Rodriguez	0	Motril	Andalusia	Motril	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	10/07/1937	Malaltia	
José	Peralta	Cuesta	2		Astúries	Motril	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	18/06/1938	Malaltia	
Anton	Ortega	Pérez	2	Nerja	Andalusia	Nerja	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	12/03/1937	Malaltia	Xarampió
Antonio	Aguilar	Gallego	1	Sierra de Yeguas	Andalusia	Sierra de Yeguas	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	22/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Juan	de la Rubia	Rodríguez	2	Casabermeja	Andalusia	Casabermeja	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	24/03/1937	Malaltia	Xarampió
Josefa	Gonzalez	Muñoz	1	Casabermeja	Andalusia	Casabermeja	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	03/04/1937	Malaltia	Xarampió
Paquita	Duarte	Muñoz	1	Casabermeja	Andalusia	Casabermeja	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Sant Llorenç de Morunys	18/04/1937	Malaltia	Xarampió
José	Pino	González	4	Fuengirola	Andalusia	Fuengirola	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	03/05/1937	Malaltia	Pneumònia
Francisco	González	García	4	Viñuela	Andalusia	Viñuela	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	19/06/1937	Malaltia	Meningitis
José	Valverde	González	4	Vélez-Málaga	Andalusia	Vélez-Málaga	Andalusia	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	28/06/1937	Malaltia	Meningitis
Andresa	Viñales	Gratos	21	Tardienta	Aragó	Tardienta	Aragó	Refugiat/ada	Bombardeig- Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	20/06/1938	Ferides	Ferides de metralla
Pilar	Gil	Gratal	11	Tardienta	Aragó	Tardienta	Aragó	Refugiat/ada	Bombardeig- Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	20/06/1938	Ferides	
Francesca	Guarné		23	Monzón	Aragó	Monzón	Aragó	Refugiat/ada	Bombardeig- Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	21/06/1938	Ferides	
M ^{re} del Carme	Bernat	Gistar	1	Barbastro	Aragó	Barbastro	Aragó	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	21/08/1938	Malaltia	Enteritis
Josep	Correa	Andrés		Ballobar	Aragó	Ballobar	Aragó	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	30/10/1938	Malaltia	Tuberculosi
Carmina	Delaconcha	Criado	12		Astúries		Astúries	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	01/11/1937	Malaltia	
Pedestrina	García	Álvarez	2		Astúries		Astúries	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	06/11/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Faustino	Díaz	Manen	5		Astúries		Astúries	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	11/11/1937	Malaltia	Broncopneumònia
María Paz	Rubín	López	1		Astúries		Astúries	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	08/12/1937	Malaltia	Colitis

Nom	1er cognom	2n cognom	Estat	Municipi origen	Comunitat Origen	Municipi veïnatge	Comunitat veïnatge	Condicció civil*	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort genèrica	Causa mort específica
José	Chico	Muñoz	1	Oropesa	Castella-La Manxa	Oropesa	Castella-La Manxa	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	09/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Maria	Plaza	López	36	Tabernas	Andalusia	Balsareny	Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	28/12/1937	Malaltia	
Tomàs	Saura	Faulé	0		Catalunya		Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	01/02/1938	Malaltia	
Dolors	Vilar	Bernat	0		Catalunya		Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	15/04/1938	Malaltia	Broncopneumònia
P.	Martí	Anglés	48		Catalunya		Catalunya	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	22/11/1938	Malaltia	Embòlia cerebral
Victoriano	García	García	1		Comunitat de Madrid		Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	08/02/1937	Malaltia	Pneumònia
Felisa	Pozas	García	1	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	02/03/1937	Malaltia	Xarampió
Joaquín	García	García	1	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	03/03/1937	Malaltia	Xarampió
Martín	Barbero	Rodríguez	2	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	04/03/1937		
Benita	Mellado	Tapia	1	Madrid	Comunitat de Madrid	Madrid	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	04/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Vicenta	Barbero	Rodríguez	4	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	07/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Pilar	Paredes	Pérez	0	Madrid	Comunitat de Madrid	Madrid	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	09/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Paca	Pérez	Salcedo	3	Madrid	Comunitat de Madrid	Madrid	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	09/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Mariano	García	García		Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	12/03/1937		
Francisco	Barbero	García	0	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	23/03/1937	Malaltia	Broncopneumònia
Estanislao	Pozas	Gimenez	7	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Santa María de la Alameda	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	29/04/1937	Malaltia	Peritonitis
Ignacio	Muchante	Mendoza	49	Madrid	Comunitat de Madrid	Madrid	Comunitat de Madrid	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	01/07/1937	Malaltia	Peritonitis
Epifanio	Ortega	Alastiza	48	Estella/ Lizarrá	Navarra	Estella/ Lizarrá	Navarra	Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	18/05/1937	Malaltia	Tuberculosi
Florencio	Frutos	de Pedro	74					Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Solsona	01/01/1938	Malaltia	

Nom	1er cognom	2n cognom	Edat	Municipi origen	Comunitat Origen	Municipi veïnatge	Comunitat veïnatge	Condició civil*	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort genèrica	Causa mort específica
Juan Salvador	Peralta	Cuesta	0					Refugiat/ada	Refugiats(des)/ Desplaçats(des)	Riner	27/05/1938	Malaltia	
Ramon	Castelló	Torreguitart		Torà	Catalunya	Torà	Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda	Castellar de la Ribera	01/10/1936	Ferides	Ferides arma de foc
Jordi	Cantó			Torà	Catalunya	Torà	Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda				
Francesc	Mitjà	Mitjà	63	Arbúcies	Catalunya	Sant Ramon	Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda	Pinós	01/12/1937	Ferides	Ferides arma de foc
Antoni	Bermal	Hernana	33	Mazarón	Regió de Múrcia	Cardona	Catalunya		Altres morts	Navès	26/12/1941	Suicidi	
Joan	Molins	Rotés			Catalunya	Torà	Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda		21/12/1936		
Joaquim	Bayó	Pages			Catalunya		Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda		1936		
Josep	Solé	Xarpell			Catalunya		Catalunya		Violència revolucionària i repressió reraguarda				
Carles	Bossa	Pere			Catalunya		Catalunya		Repressió franquista				
Antonio	Negro	Gordo	31	Alhama de Granada	Andalusia				Repressió franquista	Guixers	06/09/1948	Ferides	Ferides arma de foc
José	Nobles	Delgado	36	Utrera	Andalusia				Repressió franquista	Guixers	06/09/1948	Ferides	Ferides arma de foc
Josep	Vila	Solà			Catalunya		Catalunya						

MILITARS

Nom	1er cognom	2on cognom	Edat	Municipi origen	Municipi últim veïnatge	Comunitat últim veïnatge	(R)epública/ (F)ranquista	Destinació militar	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort específica
Francesc	Figueras	Casas	38	Barcelona	Barcelona	Catalunya	R		Accidents derivats de la guerra	Riner	17/08/1938	Ferides arma de foc
Federico	Llenas	Martorell	34	Barcelona	Barcelona	Catalunya	R		Accidents derivats de la guerra	Riner	01/12/1938	
Carlos Federico	Arteche	Barainea					R	16º Batalló d'obres i fortificacions	Accidents derivats de la guerra	Solsona	04/07/1938	Xoc traumàtic
Antoni	Martínez						R		Accidents derivats de la guerra	Llobera	23/09/1938	

Nom	1er cognom	Zon cognom	Edat	Municipi origen	Municipi últim veïnatge	Comunitat últim veïnatge	(R)epública/(F)ranquista	Destinació militar	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort específica
Jaume	Beltran	Vilaret	25			Catalunya	R	Soldat Companyia de Carreteres núm. 7	Acció de guerra	Solsona	22/08/1938	Ferides arma de foc
Fidel	Solé	Travé	22			Catalunya	R		Acció de guerra	Solsona	21/12/1938	Ferides arma de foc
Fernando	Sendra	Mas	24	Alicante/Alacant	Alacant	País Valencià	R	Brigada mixta 137, batalló 545	Acció de guerra	Riner	06/06/1938	Ferides de metralla
Jaume	Ciuró	Ferrer	29	Esparreguera	Esparreguera	Catalunya	R	Soldat Brigada mixta 141, 562 Batalló, companyia 1ª	Altres morts	Solsona	28/10/1938	Miocarditis
Josep	Mill	Bordas	18	Castellserà	Barcelona	Catalunya	R	Divisió 32, brigada mixta 141, batalló 563, companyia rep. 3ª	Altres morts	Solsona	18/08/1938	Hemorràgia intestinal
Josep	Roset					Catalunya	R	Brigada mixta 62, 4art batalló companyia rep. 3ª	Altres morts	Solsona	27/05/1938	
Josep	Vergés	Bretsa				Catalunya	R	3º Batalló d'obres i fortificacions, 3er sector	Altres morts	Solsona	20/07/1938	Col·lapse cardíac
Josep	Teixidó	Freixas				Catalunya	R	Brigada mixta 119, batalló 4art	Altres morts	Solsona	30/07/1938	Miocarditis
Joan	Romagosa	Campanera				Catalunya	R	Caporal Divisió 32, brigada mixta 142, companyia 1ª	Altres morts	Riner	31/07/1938	Broncopneumònia
Josep	Santanera	Piñela					R	9è batalló d'obres i fortificacions, companyia rep. 2ª	Altres morts	Solsona	22/06/1938	
José	Campos	Parra	19				R	Brigada mixta 141, 564 Batalló de transmissions	Altres morts	Solsona	26/08/1938	Tífus o febre tifoide
Josep	Soto	Pascual					R	Soldat Divisió 32, brigada mixta 137, companyia 1ª, 545 Batalló d'Ametralladores	Altres morts	Solsona	03/09/1938	Asistòlia
Albert	Germán	Burgos					R	Sergent brigada mixta 176 (11 Bg de Santander), batalló 702, companyia republicana 1ª	Altres morts	Solsona	05/01/1939	
Alfonso	Magallón	Sanz	24	Zaragoza	Zaragoza	Aragó	R	Companyia republicana 1ª	Bombardeig	Solsona	28/06/1938	Amputació traumàtica
Amadeu	Soy	Roca	33			Catalunya	R					
Carlos	Benito	Sánchez	22				R	Brigada mixta 95, 11è batalló, companyia rep. 1ª		Solsona	02/05/1938	Epilepsia
Manuel	Pérez						R			Llobera	23/09/1938	Ferides arma de foc
Cándido	Baldomà	Clua	22	Camarasa	Camarasa	Catalunya	F		Acció de guerra	Solsona	01/02/1939	Ferides arma de foc
Plácido	Loriente	Palacios	24	Agüero	Agüero	Aragó	F		Acció de guerra	Solsona	08/02/1939	Ferides arma de foc
Antonio	Rodríguez	Luis	22	Llanos de Aridane, Los	Llanos de Aridane, Los	Canàries	F		Acció de guerra	Solsona	08/02/1939	Ferides arma de foc

Nom	1er cognom	2on cognom	Edat	Municipi origen	Municipi últim veïnatge	Comunitat últim veïnatge	(R)epublià/ (F)ranquista	Destinació militar	Àmbit	Municipi mort	Data mort	Causa mort específica
Juan	Bàrcena	Sanmiguel		Santander	Santander	Cantàbria	F		Acció de guerra	Solsona	08/02/1939	Ferides arma de foc
Juan	Fernández	García	19	Murcia	Murcia	Regió de Múrcia	F		Acció de guerra	Solsona	21/01/1939	Ferides arma de foc
Rufino	Serrano						F		Acció de guerra	Solsona	01/02/1939	
Josep	Pera	Mateos					F		Acció de guerra	Solsona	01/02/1939	
Leonardo	Fernández						F		Acció de guerra	Solsona	01/02/1939	
Diego	Sala	Frau	22	Barcelona	Barcelona	Catalunya			Violència revolucionària i repressió rera guarda	Solsona	01/02/1939	Ferides arma de foc

LLISTAT DE PRESONERS MORTS DEL BATALLÓ DISCIPLINARI DE CLARIANA DE CARDENER

Nom	1er cognom	2on cognom	Edat	Municipi origen	Comunitat Origen	Municipi últim veïnatge	Comunitat últim veïnatge	Data mort	Causa mort genèrica	Causa mort específica
Pere	Enrich	Cuixart	35	Barcelona	Catalunya	Barcelona	Catalunya	26/08/1938	Ferides	Ferides arma de foc
Antoni	Agustí	Marfà	30	Mataró	Catalunya	Mataró	Catalunya	08/09/1938	Ferides	Ferides arma de foc
Joan	Cruzate	Espiell		Mataró	Catalunya	Mataró	Catalunya	01/01/1939	Ferides	Ferides arma de foc
Lluís	Saura	Cintas	36	Ciutadella de Menorca	Illes Balears	Ciutadella de Menorca	Illes Balears	17/09/1938	Ferides	Ferides arma de foc
Gonzalo	Vázquez	Delgado	50	Palma de Mallorca	Illes Balears	Mahón	Illes Balears	04/12/1938	Ferides	Ferides arma de foc
Josep	Calderé	Santmiquel	34		Catalunya		Catalunya	25/12/1938	Malaltia	Asistòlia
Lluís	Mínguer	Pera	24	Barcelona	Catalunya	Madrid	Comunitat de Madrid	02/01/1939	Malaltia	Disenteria
José	Rojo	Ferreiro						04/07/1938	Malaltia	Tífus o febre tifoide
Joan	Musso		36					02/01/1939	Malaltia	
Josep	Aspachs			Berga	Catalunya	Berga	Catalunya	20/01/1939		
Pere	Sintes	Roger		Mahón	Illes Balears	Mahón	Illes Balears	28/10/1938		
Joan	Sureda	Portell	37	Palma de Mallorca	Illes Balears	Palma de Mallorca	Illes Balears	18/09/1938		
Felip	Armengol	Cases	57	Artesa de Segre	Catalunya	Artesa de Segre	Catalunya	30/12/1938		
Ramon	Comelles				Catalunya		Catalunya	21/01/1939		
N.	Vila				Catalunya		Catalunya			
Pasqual	Vallès	López			Catalunya		Catalunya			
Joan	Clavell	Coll	37	Mataró	Catalunya	Mataró	Catalunya	09/01/1939		

EMBOSCATS

Nom	1er cognom	2on cognom	Edat	Municipi origen	Municipi últim veïnatge	Condicció civil*	Àmbit	Nucli mort	Municipi mort	Data mort	Causa mort específica
Francesc	Jordana	Marmí	22	Navàs	Navàs	Emboscada/desertor	Altres morts	Rasa d'Antigues	Navès	14/10/1938	
Lluís	Armengol	Guardia	36	Oliana	Barcelona	Emboscada/desertor	Repressió rera guarda	Obaga de Serraseca	Odèn	18/01/1939	Ferides arma de foc
Jaume	Anyé	Manolellas	29	Prats de Rei	Prats de Rei	Emboscada/desertor	Repressió rera guarda		Pinós	19/11/1938	Ferides arma de foc
Lluís	Subirana	Casas	32	Avià	Avià	Emboscada/desertor	Repressió rera guarda		Guixers	15/12/1938	-Ferides arma de foc